

پژوهشی در سری برنامه های رادیویی
تکنوازان موسیقی ایران

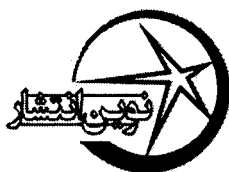
به اهتمام
سید علیرضا علیزاده دربندی

تکنوازان

پژوهشی در سری برنامه‌های
رادیویی تکنوازان موسیقی ایران

به اهتمام
سیدعلیرضا علی‌زاده دربندی

سرشناسه:	علی‌زاده دربندی، سیدعلیرضا، ۱۳۲۸.
عنوان و نام پدیدآور:	تکنوازان (پژوهشی در سری برنامه‌های رادیویی تکنوازان موسیقی ایران) // به اهتمام: سیدعلیرضا علی‌زاده دربندی.
مشخصات نشر:	تهران، انتشارات نوین انتشار، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری:	۲۵۶ ص.
شابک:	ISBN 978-622-94418-2-4
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
یادداشت:	نمایه.
موضوع:	پژوهشی در سری برنامه‌های رادیویی تکنوازان موسیقی ایران.
موضوع:	تکنوازان (برنامه رادیویی)
موضوع:	(Taknavazan Radio Program)
موضوع:	رادیو -- ایران -- برنامه‌های موسیقی.
موضوع:	Radio Programs, Musical -- Iran
رده‌بندی کنگره:	۱۶ML
رده‌بندی دیویی:	۷۸۱/۵۴۴
شماره کتابشناسی ملی:	۸۷۳۹۰۱۱

تکنوازان

پژوهشی در سری برنامه‌های رادیویی تکنوازان موسیقی ایران

به اهتمام: سیدعلیرضا علی‌زاده دربندی

ناشر: انتشارات نوین انتشار

چاپ اول: ۱۴۰۱

چاپ ترمه: ۵۰۰ نسخه

۱۴۰۰۰ تومان

تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نرسیده به میدان بهارستان، جنب خیابان ملت، شماره ۹۲

کدپستی: ۱۱۴۳۹۶۵۱۱۸ تلفن: ۷۷۷۸۳۲۸۶۲

مقدمه

برخی از برنامه‌هایی که از بدو تاسیس رادیو در رادیو رایج بود و از طریق آنتن به گوش شنوندان می‌رسید سلو نوازی‌هایی بود که توسط اساتید وقت آن دوران مانند ابراهیم خان منصوری، مهدی خالدی، علی اکبر خان شهنازی، مرتضی نی داوود، مجید وفادار، حمید وفادار، ابوالحسن صبا، حسین یاحقی، موسی معروفی، یحیی زرین پنجه، ابراهیم سر خوش، احمد عبادی، سعید هرمزی، حبیب سماعی، مرتضی محجوبی، جواد معروفی، نور علی‌خان برومند، اسماعیل خان قهرمانی، رکن‌الدین خان‌مختاری، رضا ورزنده، حسین تهرانی و رضا روانبخش و بسیاری دیگر اجرا می‌شد و معمولاً هر یک در روزهای مشخص و ساعت معین قطعاتی با ساز خود در دستگاه‌های موسیقی ایرانی نوازندگی می‌کردند. برخی از این آثار هنوز در آرشیورادیو ایران موجود است ولی برخی دیگر به علت سهل انگاری بعضی از متصدیان وقت رادیو و یا مسئولین موسیقی از نوار پاک شد، البته این نکته را نباید فراموش کرد که بسیاری از اجراهای سازی و یا آوازای و غیره اولیه که پس از تاسیس رادیو صورت گرفت به شکل زنده بود که در آن زمان دستگاه و نواری وجود نداشت که آنها را ذخیره کنند و محفوظ نگه دارند و این مطلب را در بسیاری از مصاحبه‌هایی که توسط این افراد با رادیو در سال‌های بعد و پیری این عزیزان صورت گرفته می‌توان از زبان خودشان شنید و یا افراد دیگری که پس از این افراد به صحنه موسیقی وارد شدند از استادان خود این مطالب را شنیده و باز گو کردند.

بطور کلی اجرای ساز تنها و یا چند ساز به همراه یکدیگر و بدون کلام (خواننده) از دیر باز در فرهنگ موسیقایی ایران رایج بوده و مرحوم روح‌الله خالقی همیشه به این موضوع اشاره کرده و نیاز آن را برای موسیقی کشور لازم دانسته، البته بینش روح‌الله خالقی بیشتر به اجراهای ارکستر و آثار سنفونی و ارائه آن به کشورهای خارجی معطوف بوده که

بتوان از این طریق موسیقی ایرانی را به جهانیان بشناسانیم ولی سلو نوازی‌های مرسوم موسیقی سنتی ایرانی همیشه مورد توجه عموم مردم داخل ایران قرار داشته. در برنامه‌هایی که از این دست در سال‌های بعد از ۱۳۳۰ از رادیو پخش می‌شد عناوین مختلف را همراه داشت که می‌توان به ساز سلو، ساز تنها هم‌نوازی، تکنوازی و تکنوازان اشاره کرد.

به عبارت دیگر تقریباً تمام کسانی که در رادیو سازی را می‌نواختند و یا دستی در ساختن آهنگ داشتند کم و بیش در برنامه‌های نام برده شده شرکت داشتند و اداره رادیو بیشتر این فرصت را به کسانی می‌داد که در بداهه نوازی و زیبا نوازی مهارت بیشتری را از خود نشان می‌دادند.

برنامه‌های تکنوازان

برنامه‌های تکنوازان که یکی از آثار برجسته و زیبای موسیقی ایرانی است حدود سال ۱۳۵۱ خورشیدی توسط محمد میر نقیبه آهنگساز و نوازنده ویولن پایه‌گذاری شد و تقریباً تا اواخر سال ۱۳۵۷ ادامه داشت. نگارنده خود حدود سال ۱۳۷۵ که با آقای محمد میرنقیبه گفتگویی داشتم از ایشان در باره ریاست ایشان بعد از آقای داوود پیرنیا به برنامه‌های گلها و ایجاد برنامه‌های تکنوازان سوال کردم جواب‌هایی که دریافت می‌کردم از دقت کامل برخوردار نبود و اغلب به شکل کلی پاسخ داده می‌شد که بله این برنامه‌های زیبا اجرا می‌شد و الآن در بسیاری از منازل این آثار وجود دارد و غیره. البته در این دوران ایشان بینایی خود را از دست داده بودند و خواهر ایشان از وی مراقبت می‌کردند، ولی مقصود بنده بیشتر نکات تکنیکی این برنامه‌ها بود که ایشان بخاطر نداشت. متأسفانه این فراموشی‌ها را در اغلب هنرمندانی که با آنها گفتگو می‌کردم متوجه می‌شدم که هیچیک نه تنها از آثار اجرا شده مطلع نبودند بلکه از آثار خودشان هم بی‌خبر بودند و علت این موضوع هم به بی‌توجهی ما ایرانیان به مسائل فرهنگی خود بوده که در زمانی که این آثار خلق می‌شدند هیچ گونه توجهی به حفظ آن توسط خود هنرمند صورت نگرفته و تنها کسی که آثار خود را جمع‌آوری کرده بود و آن‌ها را انتشار داد آقای جواد لشکری بود و پس از آن آقای معینی کرمانشاهی و سپس آقای نواب صفا که این دو ترانه سرای معروف بخشی از آثارشان را نوشته‌اند و بقیه مجهول مانده، آقای بیژن ترقی هم در کتاب آتش کاروان بخشی از آثارش را نوشته که متأسفانه آثار بیشتر معروف خود را فراموش کرده و ضمناً اشتباهاتی هم در آن‌ها دیده می‌شود.

در مورد برنامه تکنوازان از بنیان‌گذار آن که مطلب قابل توجهی دستگیر بنده نشد و اینکه در واقع این برنامه‌ها از چه ماهی و چه روزی آغاز به کار کردند و کلاً روی هم رفته

چند برنامه ساخته شده و شماره‌های اولین و آخرین آنها چه بوده و اینکه چه روزهایی از هفته و در چه ساعت اجرا می‌شده اطلاع صحیحی در دست نیست ولی این را می‌دانم که بسیاری از علاقه‌مندان به موسیقی و بخصوص برنامه‌های تکنوازان که این برنامه‌ها را از رادیو در آن زمان گوش می‌دادند و حتی ضبط می‌کردند شاید به خاطر داشته باشند که ساعات پخش این برنامه‌ها و روزهای هفته آن چگونه بوده ولی همین موضوع نیز ممکن است واقعیت امر را نشان ندهد چون برنامه‌های تکنوازان در سال‌های ۱۳۵۵ و ۱۳۵۶ که از رادیو پخش می‌شد در مجله تماشا شماره و هنرمندان و ساعت پخش آن را به اطلاع عموم می‌رساند که اگر افرادی مایل هستند به برنامه مورد علاقه خود گوش دهند از قبل مطلع باشند ولی ما نمی‌دانیم که اگر مثلاً برنامه شماره ۲۳۰ تکنوازان قرار بود پخش شود آیا این شماره اخیراً اجرا شده و حال رادیو آن را به گوش شنوندگان می‌رساند و یا اینکه از برنامه‌هایی که سه سال پیش ضبط شده و حال مایلند که شنوندگان مجدداً آن را بشنوند پخش خواهد شد. تصور بنده این است که اداره رادیو پخش این برنامه‌ها را بطور منظم و به ترتیب شماره انجام نداده زیرا شماره‌های اعلان شده توسط مجله تماشا هم حاکی از این گفته دارد ولی امکان دارد برخی از برنامه‌ها را به محض اجرا با اندکی تاخیر پخش کرده است. بهر تقدیر بسیاری از این برنامه‌ها توسط علاقه‌مندان آن از رادیو ضبط شد و تعداد بسیاری هم توسط شرکت‌های تولید نوار به بازار عرضه گردید و تا آنجا که بنده با افراد گوناگون علاقه‌مند به این برنامه‌ها صحبت کرده‌ام شمارگان آن از برنامه ۱۰۱ آغاز شده و به ۸۷۰ ختم شده، یعنی ۷۷۰ برنامه اجرا شده است.

مطلب دیگری که خود حائز اهمیت است این است که آیا شخص آقای محمد میرنقیبی در انتخاب گروهی که قرار بوده برنامه‌ای را اجرا کنند نظارت داشته؟ یعنی ایشان بوده که تعیین می‌کرده چه افرادی با یکدیگر برنامه را اجرا کنند و در چه دستگاه یا مایه‌ای آن را بنوازند یا خیر سر گروهی از نوازندگان وجود داشته مانند آقایان عبادی، حبیب‌الله بدیعی، پرویز یاحقی، همایون خرم و دیگران که خود افرادی را هماهنگ می‌کردند و قطعه‌ای را اجرا می‌نمودند، بهر صورت از آنچه از برنامه‌های اجرا شده میتوان دریافت این است که بطور مشخص گروه‌بندی شده بوده و نوازندگان مطرح بیشتر با نفرات مشخصی کار می‌کردند برای مثال کمتر برنامه‌ای در شماره‌های تکنوازان دیده می‌شود آقای بدیعی با اشخاصی مانند فریدون حافظی و یا منصور نریمان و یا حسن علی دفتری برنامه‌ای را اجرا کرده باشند ولی در عین حال نوازندگان محجوبی مانند رضا ورنده را در گروه‌های متفاوت می‌توان یافت. نکته دیگری که میتوان به آن اشاره کرد تعداد شرکت نوازندگان در هر برنامه بوده که در برخی فقط دو نوازنده مثلاً آقای یاحقی و جواد معرفی شرکت داشته‌اند و در

برخی دیگر از برنامه‌ها ۶ الی هفت نوازنده نوازندگی کردند و معمولاً این شرکت تعدد نوازنده به گروهی که شامل آقایان فریدون حافظی، منصور نریمان، حسن علی دفتری، محمد موسوی، اصغر بهاری، کامران داروغه، مجید نجاحی و جهانگیر ملک می‌شود و ما کمتر برنامه‌ای می‌توانیم بیابیم که آقایان حبیب‌الله بدیعی و یا پرویز یاحقی با این تعداد نوازنده در یک برنامه نوازندگی کرده باشند. در برخی از برنامه‌ها نام نوازنده‌ای در معرفی از قلم افتاده ولی در خلال برنامه صدای سازش مشهود است و نیز برخی از شماره‌های برنامه تکرار شده یعنی با یک شماره دو برنامه با مشخصات متفاوت تهیه شده، البته متذکر شوم که تا کنون برنامه‌ای دیده نشده که در دو برنامه شماره واحد توسط گوینده ذکر شود و هنرمندان آن با هم فرق داشته باشد و یا از نظر دستگاه متفاوت باشد ولی دیده شده که گوینده‌ای که مربوط به آن زمان نبوده و در دوران پس از انقلاب گویندگی کرده توسط مسئولش وادار شده که شماره‌ای را به اشتباه بگوید که با شماره برنامه اصلی یکسان بوده ولی این گونه از برنامه‌ها فاقد اعتبار است.

مطلب دیگر که نیز مجهول است چگونگی و ضبط این برنامه‌ها بوده بدین معنی که آیا در روزهای متعدد هفته یک برنامه ضبط می‌شده و مثلاً ۵ برنامه در یک هفته تهیه می‌شده و یا اینکه در روزهای مخصوصی در استودیوهای متفاوت چندین برنامه با گروه‌های مختلف نواخته می‌شده و سپس هفته آینده این عمل تکرار می‌شده، این موضوع از آن نظر حائز اهمیت است که آیا برنامه‌ها به شکل بداهه صورت می‌گرفته و یا اینکه هنرمندان وقت تمرین با یکدیگر را داشته‌اند. بهر تقدیر بنظر می‌رسد که حدود ۱۰۰ الی ۱۲۰ برنامه در هر سال تهیه می‌شده که پس از گذشت ۷ سال این تعداد برنامه ضبط شده.

برنامه‌های تکنوازانی که در این دوران ساخته شده‌اند توسط گویندگان مرد و یا زن در ابتدای برنامه مشخصات آن را توضیح داده‌اند و هنرمندان نوازنده را همراه با شماره برنامه ذکر کرده‌اند و صدای این گویندگان برای عموم مردم آشکار بوده و هر گونه معرفی دیگری اگر از این برنامه‌ها وجود داشته باشد نشانگر این است که برنامه اصلی نبوده و در آن دخل و تصرف شده. و همان گوینده در انتهای برنامه شماره تکنوازان و پایان برنامه را اعلام کرده.

این مطلب را از این بابت ذکر کردم زیرا که در سال‌های بعد از ۱۳۵۷ از شبکه‌های متعدد رادیو برنامه‌هایی تحت عنوان نوای آشنا از رادیو تهران حدود سال ۱۳۷۴ و برنامه‌ای دیگر تحت عنوان نیستان از شبکه رادیو فرهنگ حدود سال ۱۳۸۳ پخش گردید که این برنامه‌های پخش شده با برنامه اصلی فرق داشته و به گونه‌ای که در زیر توضیح خواهم داد مورد تردید است.

نمای آشنا

این برنامه در سال ۱۳۷۴ ساعت یازده و ۳۰ دقیقه شب از رادیو تهران با پخش دو شماره از تکنوازان آغاز به کار کرد که بعدها به یک برنامه تقلیل یافت و یکربع دیگر برنامه را به بررسی تاریخچه موسیقی می پرداخت. در این برنامه ها سردبیر و تهیه کننده برنامه آقای حمیدرضا زنگنه پور و صدابردار آقای پورحسن و گوینده برنامه آقای غلامرضا نیکخواه بوده اند.

آنچه از محتوای این برنامه ها که تحت عنوان تکنوازان به گوش مردم رسید می توان به وضوح در یافت این است که برنامه های جدیدی طرح ریزی شده که با برنامه اصلی فرق دارد.

این برنامه ها به دو شکل پخش گردید، ابتدا برنامه هایی از تکنوازان اصلی بود که شماره آن ذکر نمی شد و گوینده اصلی از برنامه حذف شده بوده و گوینده جدید هنرمندان و دستگاه برنامه را ذکر می کرد، بدون تردید این روش نه تنها اطلاعات اصلی که در واقع همان شماره برنامه بوده از بین برده بلکه حتی شنونده مطلع را گمراه می کند زیرا تقریباً غیر ممکن است که فردی با اجرای برنامه بتواند بگوید که شماره اش چه بوده مگر اینکه تمام برنامه های تکنوازان اصلی را در اختیار داشته باشد و ساعت ها وقت بگذارد که بفهمد شماره فلان برنامه که پخش شده چه بوده، فرض کنیم که کسی این زحمت را بخود بدهد و بخواهد حفظ اثر بکند، اگر یک علاقه مند برنامه ها را داشته باشد پژوهش این موضوع برایش سودی ندارد زیرا خود آثار را دارد و اگر نداشته باشد هر مقدار که پژوهش کند به جایی ره نخواهد برد چون چیزی در دست ندارد که بخواهد آن را مقایسه کند بنا بر این متوجه می شویم که شماره برنامه تا چه حد حائز اهمیت است. نوع دوم پخش این برنامه ها آثاری بود که هیچ ارتباطی با برنامه های اصلی تکنوازان نداشت و در واقع برنامه هایی بود که در زمان همکاری زنده یاد اسدالله ملک با رادیو ساخته شد که هنرمندان دیگری چون فرهنگ شریف، فضل الله توکل، منصور نریمان جهانگیر ملک، بهزاد رضوی نیا، خانم فخری ملک پور، محمود رحمانی پور، بهروز قنسولی و چند تن دیگر شرکت داشتند. گوینده و معرف این برنامه ها شماره هایی را برای این برنامه ها ذکر می کرد که حتی برخی از شماره ها زیر شماره ۱۰۰ بودند و حتی به شماره ۱۰۰۱ هم رسید که هیچ یک از این شماره ها با شماره های اصلی برنامه های تکنوازان مطابقت نداشت و مشخص هم نیست به چه گونه شماره گذاری شده بود.

در این مجموعه بنده آن دسته از این گروه برنامه ها که از رادیو تهران پخش شد نوشته ام.

علت آن هم بدین دلیل بود که برای خواننده مشخص کنم که چه برنامه‌هایی فاقد اعتبارند و کدام دسته برنامه‌های واقعی بوده زیرا از این طریق اگر بنده به برنامه اصلی یک شماره خاص تا کنون دست نیافته‌ام و برنامه نوای آشنا مدعی آن شماره بوده خواننده کتاب اگر آن برنامه را در اختیار داشته باشد به راحتی می‌تواند به عدم صحت آن واقف گردد. زیرا خود بنده بسیاری از برنامه اصلی موجود را با آنچه شبکه‌های رادیویی مدعی شماره آن بودند مقایسه کردم و متوجه نادرست بودن شماره شدم.

برنامه‌های تکنوازان رادیو فرهنگ

در سال ۱۳۸۳ برنامه‌هایی از رادیو فرهنگ (برنامه نیستان) تحت عنوان تکنوازان پخش شد که این برنامه‌ها حدود ۱۰ سال پس از برنامه نوای آشنا برای مردم پخش گردید و تعداد بسیاری علاقه‌مند را بخود جلب کرد. بنده که خود بسیار مشتاق بودم که این برنامه‌های جاودانه را گوش دهم با تعجب متوجه شدم شماره‌هایی را که گوینده برنامه اعلام می‌کند با آنچه در واقع برنامه اصلی بوده فرق دارد ولی در عین حال تمام هنرمندان برنامه‌ها همان افرادی بودند که در برنامه‌های تکنوازان سابق شرکت داشته و حتی بسیاری از آنها در قید حیات نبودند و برنامه‌ها هر روز به استثنای جمعه‌ها حدود ساعت یک و سی و پنج دقیقه بعد از ظهر به ترتیب شماره پخش می‌شد بدین معنی که اگر امروز شماره ۱۲۲ تکنوازان پخش می‌شد فردا شماره ۱۲۳ پخش می‌شد و اگر روز بعد جمعه بود روز شنبه شماره ۱۲۵ پخش می‌شد و شماره ۱۲۴ در این میان پخش نمی‌شد، گوینده برنامه هم خانمی را انتخاب کرده بودند که صدایش را به گونه‌ای تغییر دهد که انسان تصور کند گوینده اصلی برنامه‌های تکنوازان سابق بوده ولی یک شخص آگاه بخوبی متوجه این موضوع خواهد شد. آنچه در مورد این برنامه‌ها دستگیر بنده شد این بود که تمام برنامه‌ها دقیقاً همان اجرای سابق بودند و برنامه جدیدی مانند نوای آشنا به آن اضافه نشده بود ولی معرفی سابق حذف و معرفی جدید به آن افزوده شده بود مضافاً از همه مهمتر شماره برنامه تغیر کرده بود و این موضوع نا جوانمردانه‌ترین کاری است که می‌تواند در یک شبکه رادیویی صورت گیرد. بنده با زحمت فراوان برای اثبات این عمل دو برنامه را که بیشتر از آن آگاهی داشتم و موجود بود با برنامه‌های اجرا شده از رادیو فرهنگ مقایسه کردم که مشخصات آن چنین بود. رادیو فرهنگ برنامه‌ای را با شماره ۱۵۳ پخش کرد که هنرمندان آن آقایان حبیب‌الله بدیعی فرهنگ شریف و ضرب رضا صیرفی در مایه بیات ترک بود که برای اولین بار روز جمعه ۲۳ / ۱۱ / ۱۳۸۳ پخش شد. در حالی که این برنامه در واقع تکنوازان شماره ۵۸۰ است که نسخه آن موجود است.

دو روز بعد روز یکشنبه ۲۵ / ۱۱ / ۱۳۸۳ تکنوازان شماره ۱۵۵ را با همکاری پرویز یاحقی جلیل شهناز، فضل‌الله توکل و جهانگیر ملک در دستگاه همایون پخش کرد که در واقع شماره اصلی این برنامه ۲۲۷ بوده که موجود است و نوشته شده.

اختلاف شماره‌ها بقدری متفاوت است که انسان به درستی متوجه می‌شود سهواً نبوده و عمداً صورت گرفته ولی علت چه بوده اصلاً مشخص نیست، چون شماره واقعی برنامه هیچگونه مزاحمتی برای کسی ندارد. گاهی اوقات شده که می‌بینیم برخی از افراد کار خلاقی را انجام می‌دهند و از این کار هیچ سودی هم نصیبشان نمی‌شود ولی همین مقدار که بتوانند فرد یا افراد مخاطب را بگونه‌ای به قول معروف سر کار بگذارند لذت می‌برند.

بنده این گروه از برنامه‌ها را در کتاب با ذکر شماره قلبی و تاریخ اجرا و مدت زمان آن نوشته‌ام که در برخی از موارد شماره واقعی آن که موجود بوده نوشته شده و مقایسه گردیده و حتی در برخی موارد با شماره‌ای که نوای آشنا مدعی آن بوده و برنامه رادیو فرهنگ اعلام کرده و برنامه اصلی وجود داشته اختلاف‌ها مشخص شده.

نگارنده تا ماه تیر ۱۳۸۴ به این برنامه‌ها توجه می‌کردم و حدفم این بود که شاید روزی این افراد به اهمیت این تخریب پی ببرند و به قول معروف سر عقل بیایند و برنامه‌ها را آنچه که بوده به گوش مردم برسانند و از این طریق اطلاعات لازم را که برای نوشتن این برنامه‌ها نیاز داشتم بدست آورم ولی متأسفانه چنین نشد و چند ماه بعد برنامه‌ها متوقف گردید.

منابع گرد آوری شده برنامه‌های تکنوازان

اطلاعات برنامه‌های تکنوازانی که در این کتاب مطالعه می‌فرمائید از ۶ منبع تهیه گردیده که به شرح زیر است.

اول - برنامه‌هایی که از طریق نوارهای کاست بدست آمده که برخی از همت افرادی که از طریق رادیو آن را ضبط کرده بودند و برخی دیگر توسط شرکت‌های تولید نوار تهیه شده این گروه معتبرترین منبع بوده که از لحاظ اطلاعات جامع و از نظر شماره هیچ اشکالی دیده نشده. در اینجا بد نیست متذکر شوم که برنامه‌های تکنوازانی که در سال ۱۳۵۱ آغاز شد و حدود سال ۱۳۵۷ به پایان رسید از نظر مدت اجرا با یکدیگر یکسان نبودند ولی به طور نسبی برنامه‌های یکربع ساعت بودند که کمترین آن حدود ۹ دقیقه بوده و بیشترین زمان حدود ۱۹ دقیقه بوده، که تقریباً بیشتر برنامه‌ها ۱۵ دقیقه‌ای بوده و برنامه‌هایی که مدت کمتری داشتند مثلاً ۹ دقیقه بودند از بعد از شمارگان ۵۰۰ تکنوازان مرسوم شد که به همین دلیل برخی از نوارهای ۶۰ دقیقه‌ای که در آن برنامه‌ها ضبط می‌شد ۴ برنامه یعنی دو

برنامه در هر طرف نوار و برخی دیگر ۶ برنامه یعنی ۳ برنامه در هر طرف نوار ضبط شده بود. نا گفته نماند که مدت اجرای برخی از این برنامه‌ها به علت نا متعادل بودن دور دستگاه ضبط صوت اندکی کمتر از زمان واقعی آن را نشان می‌دهد یعنی به عبارتی نسخه برداری و دست به دست گشتن این آثار چنین وضعی را بوجود آورده.

دوم - برنامه‌هایی است که از طریق شرکت موزیک باکس در آمریکا به بازار آمد که این گروه ۹۰ درصد قابل اطمینان است که هم از کیفیت بسیار خوبی بر خوردار بوده و هم از مدت اجرای واقعی بر خوردار است. تنها نکته منفی این گروه برنامه حذف معرفی اصل برنامه بوده و شماره آن ذکر نشده ولی بر روی سی دی‌های توزیع شده اطلاعات و شماره برنامه‌ها نوشته شده بود که در همین بخش چون در هر سی دی ۴ الی ۵ برنامه ضبط شده بود و نام تمام هنرمندان پشت سر هم ذکر شده بود تفکیک آن‌ها که کدام فرد به کدام برنامه مربوط می‌شود کار را دشوار کرده بود از این جهت حدود ۱۰ درصد نا درستی حس می‌شود.

از عزیزیانی که در گرد آوری برنامه‌های تکنوازان دستی دارند خود می‌توانند برنامه‌هایی را که از این طریق اشتباه دارند اصلاح نمایند. لازم می‌دانم که این مطلب را یاد آورم شوم که مجموعه تکنوازان این کتاب به ترتیب شماره نوشته شده و اگر برنامه‌ای موجود نبوده ذکر گردیده و جای خالی برای درج برنامه در نظر گرفته شده که علاقه مندانی که آن برنامه را خود در اختیار دارند بتوانند با دست خط زیبا در آن مکان بنویسند.

سوم - برنامه‌هایی بوده که از طریق رادیو تهران پخش شده و تحت عنوان نوای آشنا به سمع شنوندگان رسیده، در این گروه از برنامه‌ها که شامل دو نوع از تکنوازان می‌باشد به علت نبودن شماره هیچ اعتباری ندارند زیرا یک گروه از آن‌ها برنامه‌هایی است که بعداً در رادیو توسط آقای اسدالله ملک و همکارانشان ضبط شده و هیچ ارتباطی با برنامه‌های مورد نظر ما ندارند و گروه دیگر که مربوط به تکنوازان اصلی بوده فاقد شماره بوده و این خود هویت واقعی برنامه را زیر سوال می‌برد که اگر بخواهم به آنان اشاره بکنم بیشتر شنونده را گمراه می‌کند.

چهارم - برنامه‌هایی بوده که از شبکه فرهنگ تحت عنوان برنامه نیستان پخش شده که در این گروه با وجودی که تمام برنامه‌ها در واقع از برنامه اصلی تکنوازان پخش شده به علت نبودن شماره حقیقی و جایگزین آن با شماره تقلبی هویت اصلی آن مخدوش شده که بسیار کار بیهوده‌ای خواهد بود که وقت تلف کرد و آن را شناسایی کرد، چون اگر برنامه واقعی آن را بنده داشته باشم در کتاب نوشته شده و اگر نداشته باشم نمی‌توانم از روی معرفی هنرمندان آن تشخیص دهم که چه شماره‌ای بوده، ولی آنچه مسلم است از این

برنامه‌ها نوشته شده بدون تردید از برنامه‌های نوشته شده اصلی بوده که بنده هم نوشته‌ام ولی برخی که شماره اصلی آن بدست نیامده از این گروه است که نا مشخص خواهد ماند. پنجم - برنامه‌هایی است که اصل برنامه بدست نیامده ولی بنده شماره و معرفی آن را از مجله تماشا و یا منابع مکتوب دیگر مانند نوشته‌های آقای ذهنی یافته‌ام و جهت مانایی اثر آن را متذکر شده‌ام که در این گروه احتمال نا درستی وجود دارد.

ششم - اخیرا از طریق دوستی علاقه‌مند به بنده اطلاع داده شد که تقریبا از اوائل مهر ماه ۱۳۸۶ شبکه رادیویی پیام پخش آثار تکنوازان را آغاز کرده که ساعت یک و ۳۰ دقیقه بعد از ظهر اجرا می‌شود ولی گاهی اوقات شماره برنامه را همراه هنرمندان آن با گویندگی جدید ذکر می‌کند که خوشبختانه آن دسته که تا کنون اجرا شده با نسخه واقعی مطابقت داشته ولی گاهی اوقات شماره را ذکر نمی‌کند و فقط به معرفی هنرمندان می‌پردازد که این موضوع مانند شبکه‌های قبلی آثار را تخریب می‌کنند. بنده از پنجم آبان ماه ۱۳۸۶ به این برنامه‌ها توجه خواهم کرد و هر برنامه‌ای را که در این مجموعه وجود نداشته باشد از اطلاعات گفته شده رادیو خواهم نوشت و اگر تناقضی با برنامه‌های موجود پیدا شود متذکر خواهم شد.

مطلب دیگری که ذکر آن لازم می‌باشد این است که در برنامه‌های اصلی تکنوازان که در دوران قبل از انقلاب تهیه شد معمولا گوینده و یا معرفی کننده برنامه اشخاص متفاوتی بودند که برخی در برنامه‌های دیگر رادیو مانند گلها معرفی برنامه را به عهده داشتند که نام آن‌ها تقریبا برای عموم مردم نا شناخته است این گویندگان گاه آقا و گاه خانم بودند و سبک معرفی و نوع واژه‌هایی که در معرفی به کار می‌رفت متفاوت بود مثلا ممکن بود گفته شود (قطعاتی) در دستگاه سه گاه می‌نوازند. و گوینده دیگر بگوید قسمت‌هایی را در دستگاه سه گاه اجرا می‌نمایند. بدین جهت بنده تا حد امکان برنامه‌ها را به همان شکل که گوینده بیان کرده نوشته‌ام مگر در مواردی که نسخه صوتی فاقد اطلاعات بوده که بناچار معرفی برنامه را بر طبق روال برنامه‌ها انجام داده‌ام، سال‌ها بعد مجموعه‌ای نفیس از این برنامه‌ها به دستم رسید که بدون تردید از یک منبع معتبر و ریل رادیو تهیه شده بود که با مقایسه و کنترل دقیق متوجه شدم که ۹۵ درصد از برنامه‌ها را شامل می‌شود و فقط سه‌الی چهار برنامه دیده شد که در آن تردید وجود داشت که در کتاب به آن‌ها اشاره شده است، نیم بیشتری از برنامه همراه معرفی و شماره بوده و برخی که فاقد شماره و معرفی بود از نسخ دیگر که این مشکل را نداشت تهیه شد و فقط تعداد اندکی برنامه باقی مانده که در آن شماره و معرفی ذکر نشده که از این بابت یا از طریق نوع نوازندگی هنرمندان آن شناسایی شده‌اند و یا از دست نوشته‌های دیگران که با نسخه صوتی یکسان بوده نوشته شده.

در برخی از برنامه‌ها که تشخیص نوازنده آن به راحتی امکان پذیر نبوده قضاوت را به عهده خوانندگان گذاشته تا احتمالاً اگر بتوانند با نسخه همراه معرفی آن را مقایسه نمایند.

در مورد نوازنده کمانچه و نوازنده سه تار و در مواقعی نوازنده تار اگر معرفی وجود نداشته باشد شخص ممکن است تردید کند که در صورت غیبت نوازنده ضرب بیشتر از همه شک و تردید می‌تواند ایجاد شود. در برنامه‌هایی که فاقد شماره و معرفی بوده حتی‌الامکان با نسخه مشابه دیگری مانند موزیک باکس و یا منبع دیگر مقایسه شده و اگر هیچ منبع دیگری در دست نبوده از نوع نوازندگی و اجرای برنامه مشخصات آن نوشته شده که می‌تواند در مواردی استثنایی مورد تردید باشد.

نکته دیگر فراموش شدن نام نوازنده ضرب بوده که در خلال برنامه اگر به خوبی توجه شود صدای نوازندگی ضرب وجود داشته ولی در معرفی برنامه نامش ذکر نشده، در این حالت هیچ چاره‌ای نیست چون خود برنامه فاقد نام نوازنده ضرب بوده و این اتفاق فقط برای نوازنده مظلوم ضرب افتاده و دیده نشده که نام نوازنده ویولن ذکر نگردد، بهر تقدیر اگر بنده در مورد نوازنده ضرب در توضیحات حدس زده‌ام فقط احساس بنده بوده و سندیت ندارد.

اهداف کلی بنده از نوشتن این آثار محفوظ نگهداشتن آثار نوشتاری این برنامه‌ها بوده که احياناً اگر روزی آثار صوتی آن مفقود شوند و یا از دست بروند بتوان از محتوای برنامه مطلع بود.

بدیهی است که بسیاری از علاقه‌مندان به این برنامه ممکن است به تعدادی بیشتر از آنچه نوشته شده دست یافته باشند و از این طریق اطلاعات خود را در کتاب مرقوم دارند ولی از طرفی اکثریت مردم به چنین گرد آوری دست نیافته‌اند و مایلند که اطلاعات برنامه‌هایی که تا کنون از آن بی‌اطلاع بوده‌اند آگاه باشند و این مجموعه می‌تواند در این راستا کمکی باشد تا شاید با همت دیگر نویسندگان روزی تمام آثار بدون هیچ گرفتاری در اختیار همگان قرار گیرد.

بطور کلی گرد آوری تمام انواع مختلف آثار موسیقی بی‌کلام یا همراه با کلام، ترانه‌ها و یا آوازها، مصاحبه‌ها و خاطرات هنرمندان، گرد آوری برنامه‌های گلچین هفته، شاعران قصه می‌گویند، قصه شمع، ساز سخن، ترانه‌ها و خاطره‌ها و برنامه‌های شش‌گانه گل‌های جاویدان، رنگارنگ، برگ سبز، گل‌های صحرایی، یک شاخه گل و گل‌های تازه و صداها موضوعات دیگر که از رادیو پخش می‌شده و مردم از آن‌ها خاطرات بسیار دارند و مایلند که از اطلاعات آن آگاه و با خبر باشند از عهده یک شخص و یا چند نفر خارج است بلکه نیاز به گروهی مجرب دارد که از طرف رادیو حمایت شوند و آثار را در اختیارشان بگذارند

و از هر حیث تامین باشند و سال‌ها در این زمینه تحقیق نمایند تا شاید بخشی از این انبوه فعالیت‌های هنری را نوشته و گردآوری کنند، به نظر بنده چنین پژوهشی بدون حضور اساتیدی که دیگر در قیدحیات نیستند و تمام اندوخته‌های خود را به خاک سپرده‌اند غیر واقعی به نظر می‌رسد مضافاً اینکه بسیاری از نسخ صوتی این آثار مفقود شده و در اختیار نیستند، ولی اکنون نمی‌توان دست روی دست گذاشت و غصه آن چه از دست رفته را خورد زیرا اگر چنین فکر کنیم آن اندکی هم که پراکنده اینجا و آنجا موجود است از دست خواهد رفت. وقت آن رسیده که از مرگ آثار باقی مانده جلوگیری شود و به هر شکلی که شده حفظ گردد. در دورانی که ما زندگی می‌کنیم و وضعیت امرار معاش خودمان را می‌سنجیم چنین پروژه بزرگی خارج از مسئولیت یک فرد و یا چند نفر می‌باشد، ولی اگر تلاش و کوشش چند صد نفر به میان آید بدون شک پیشروی قابل توجهی را مشاهده خواهیم کرد امروزه خوشبختانه با پیشرفت تکنولوژی در زمینه کامپیوتر راه برای محفوظ نگه داشتن آثار صوتی و نوشتاری فراهم آمده و اگر امکان نشر و یا پخش آثار در داخل کشور محدود است در خارج از کشور و مراکز علمی و پژوهشی و دانشگاه‌ها چنین امکاناتی وجود دارد، خوشبختانه بسیاری از علاقه‌مندان در خارج از کشور اطلاعات و آثار موسیقی ملی گذشته ما را امروز در سایت‌های مختلف برای استفاده عموم می‌نویسند، ولی بدون کمک و همراهی دیگران منابع آن‌ها تقویت نخواهد یافت. اخیراً در سال گذشته دانشگاهی در لندن برای جمع‌آوری آثار برنامه‌های گلهای رادیو ایران بودجه‌ای اختصاص داد که این آثار را جمع‌آوری کرده تا در اختیار علاقه‌مندان بر روی سایت‌های اینترنت قرار گیرند و از این طریق محفوظ بمانند و این خود قدم بسیار خوبی است که بر داشته شده. البته همانگونه که ذکر شد ما فراورده‌های بسیاری از موسیقی داشته‌ایم که نیاز به گردآوری و تحقیق دارند و اگر باور داشته باشیم که چه کوشش بکنیم و چه نکنیم طول عمر انسان ابدی نبوده و نخواهد بود پس منطقی است که از خود چیزی باقی گذاریم تا دیگران هم بهره برده، همان طور که هنرمندان ما در زمان خود چنین کاری را برای موسیقی انجام دادند.

برنامه‌های تکنوازانی که ملاحظه می‌کنید با این باور نوشته شده که شاید روزی و روزگاری نواقص و کمبودهای آن از جانب عاشقان به این برنامه‌ها مرتفع گردد. این مطلب را در پایان لازم می‌دانم که به عزیزان یادآوری کنم که بسیاری از علاقه‌مندان و جوانان که به آثار تکنوازان توجه دارند از نسخ تقلبی و نادرست برنامه‌ها که از شبکه‌های نام برده شده رادیو پخش شده استفاده می‌کنند که ظاهراً افرادی آن‌ها را از رادیو ضبط کرده و بین دیگران توزیع کرده‌اند غافل از این که این عزیزان نمی‌دانند که

شماره‌های گفته شده صحت ندارد و باعث شده که افراد این آثار را با علم به اینکه برنامه‌های واقعی هستند دیگران را سهیم کنند و فهرست‌هایی از این شمارگان تهیه کنند که اغلب نادرست و مخدوش است. لذا تنها راهی که پیشنهاد می‌شود آن است که اگر برنامه‌ای بدون معرفی و شماره و با صدایی متفاوت از گویندگان سابق رادیو دریافت می‌کنند آن را فقط نگهداری کنند ولی به دیگران انتقال ندهند زیرا این موضوع مانند ویروسی شده که روز به روز بیشتر گسترش یافته که وقتی بنده ۱۰ نفر را اصلاح می‌کنم می‌بینم چند روز دیگر تعداد بیشتری از این تخلفات در بین دیگران پخش شده است.

در زمان مبادله برنامه‌ها نیز برنامه‌های تحریف شده را جداگانه در محلی نگاه دارید که از این طریق فقط آثار واقعی برنامه‌ها بین علاقه‌مندان گردش کند. متأسفانه به علت عدم دانش کافی و دشواری تشخیص برنامه‌های مختلف رادیو از جمله برنامه‌های گلها در بین علاقه‌مندان و از طرفی شرارت تعدادی انسان‌های کم فکر در برخی از برنامه‌های گلها نیز تخلف صورت گرفته که باید با همت دوستان فهیم این عادت زشت برای همیشه با روش و عادت زیبا تعویض گردیده تا آثار موسیقایی ما آنچه بوده باقی بماند.

برطبق برخی از منابع و دست نوشته‌های غیر رسمی تعداد برنامه‌های تکنوازان ۷۷۰ برنامه تخمین زده شده که از شماره ۱۰۱ آغاز شده و به شماره ۸۷۰ ختم شده، آنچه مسلم است شماره‌ای نباید کمتر از ۱۰۱ وجود داشته باشد و اگر ادعا شود واقعیت ندارد و مربوط به برنامه‌های مورد نظر ما نیست ولی از این که به واقع شمارگان بیش از ۸۰۰ هم تا شماره ۸۷۰ ادامه داشته است مدرک و سند و یا نسخه صوتی به دست نیامده، در این مجموعه آخرین برنامه‌ای که همراه با معرفی و شماره بوده و از اجرای واقعی برنامه‌ها به شمار می‌رود به دست آمده شماره ۷۹۰ بوده، نگارنده سعی کرده‌ام تا شماره ۸۰۰ را که به واقعیت بیشتر نزدیک است به تحریر در آورم و از این تعداد یعنی ۷۰۰ برنامه مورد نظر ۶۷۸ برنامه را با کوشش و تلاش پس از ۱۶ سال تحمل تهیه کردم که در خدمت فرهنگ موسیقی کشور قدم کوچکی برداشته باشم و ۱۲ برنامه را نتوانستم تهیه کنم که امید است با تلاش بیشتر عاشقان به دست آید. لازم به تذکر است که در متن نوشتاری برنامه منبع تهیه اثر ذکر شده و اگر نوشته شده از (نسخه اصلی تهیه شده) بدین معنی است که منبع دارای معرفی و شماره بوده و هیچ تردیدی در شماره و هنرمندان آن نیست و اگر نسخه دیگری با این شماره ادعا شود در صحت آن می‌توان تردید داشت. نسخی که در جلوی آن (از نسخه اصلی بدون شماره و معرفی تهیه شده) نوشته شده بدین معنی است که نسخه صوتی اثر از منبع معتبر تهیه شده و با منبع دیگر نیز مقایسه گردیده، در این گروه از برنامه‌ها فقط در نام برخی از نوازندگان ممکن است تردید وجود داشته باشد که بهتر است با منبع همراه معرفی

مقایسه گردد. تعداد برنامه‌های نوشته شده بیش از ۶۷۸ برنامه بوده چون نسخ غیر قابل اعتمادی که برخی از عزیزان در اختیار دارند نیز نوشته شده که از این طریق آگاهی لازم به کسانی که تصور دیگری از یک برنامه خاص دارند دریافت کرده باشند. نام نوازنده ضرب در بسیاری از برنامه‌ها که فراموش شده و یا برنامه فاقد معرفی بوده مورد تردید است که متأسفانه در فهرست نام هنرمندان که در کتاب موجود است نمی‌توان با اطمینان شرکت کنندگان ضرب را با دقت نام برد.

در فهرستی که مهیا شده خوانندگان می‌توانند با دقت بسیار از شرکت هر یک از هنرمندان و شماره‌ای که آن هنرمند در تکنوازان شرکت داشته مطلع شوند و از این طریق نیز می‌توان به اجرای دستگاه و مایه‌ای اجرا شده و از بیشترین اجراها مطلع شوند، لازم به ذکر است که این فهرست فقط به برنامه‌هایی که صحیح بوده و معرفی داشته و نیز هنرمندان آن شناسایی شده‌اند می‌پردازد و برنامه‌های تحریف شده در این فهرست جای ندارند.

مطلب دیگری که در معرفی برنامه‌ها به چشم می‌خورد و در بسیاری از برنامه‌ها لحاظ شده است ترتیب نام پیش کسوتان است که از نظر ترتیب نام ارجعیت داشته‌اند که در معرفی ابتدا نام آنان ذکر شده، مثلاً نام استاد احمد عبادی، و یا نام استاد جواد معروفي ابتدای معرفی آمده و سپس نام هنرمندان دیگر، البته در برخی از برنامه‌ها رعایت نام برخی از هنرمندان نشده است.

و نگارنده هم در برنامه‌هایی که فاقد معرفی بوده چنین حقی را در معرفی‌ها رعایت کرده‌ام.

در خاتمه از تمام دوستانی که به نحوی در تکمیل این مجموعه بنده را یاری دادند تشکر می‌کنم خصوصاً از دوست جوان و علاقه‌مند آقای هادی سیاح که مجموعه‌ای نفیس از این آثار را در خدمت عاشقان به موسیقی تکنوازان قرار دادند. در پایان از تمام دوستان که در کمبود این آثار کمک کردند صمیمانه تشکر دارم خصوصاً آقای مهندس بابایی و خانم جین لویسون و آقای امیر راسخی نژاد که زحمت تایپ و چاپ کتاب را کشیدند.

فهرست برنامه‌های به دست نیامده

برنامه‌های تکنوازان تا حدود شماره ۸۷۰ تخمین زده شده که از شماره ۱۰۱ آغاز شده، برنامه‌های زیر آن گروه هستند که تا کنون اجرای آن‌ها بدست نیامده. ولی بررسی بنده تا شماره ۸۰۰ بوده و شمارگان پیدا نشده را تا این مقطع نوشته‌ام، که ۱۳ برنامه بوده.

۴۹۸، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰،

حدود ۱۳ برنامه بین شمارگان ۱۰۱ الی ۸۰۰ به دست نیامده ولی برخی افراد آخرین شماره آن را ۸۷۰ می‌دانند ولی فعلاً آخرین شماره‌ای که به دست آمده و واقعی بوده شماره ۷۹۰ است.

ولی بین این ۶۹۹ برنامه یعنی ۱۰۱ الی ۸۰۰ حدود ۶۸۶ برنامه موجود است. و اگر بخواهیم آخرین برنامه را شماره به دست آمده ۷۹۰ فرض کنیم فقط ۱۳ برنامه به دست نیامده.

موسیقی رادیو و نقش مدیریت: بررسی موسیقی رادیو پیش از انقلاب اسلامی ایران / ایرج برخوردار [برای] دفتر پژوهش‌های رادیو، تهران، نشر طرح آینده، ۱۳۸۶

عنوان و اطلاعاتی که در آغاز متن مشاهده می‌شود مشخصات کتابی است که توسط یکی از کارکنان رادیو به نام آقای ایرج برخوردار گردآوری شده که تقریباً در تمام زمینه‌های موسیقی که قبل از انقلاب در رادیو شکل گرفته تحقیقات صورت گرفته که این تحقیقات هم از طریق مصاحبه با هنرمندان رادیو بوده و نیز رجوع به آرشیو صوتی برنامه‌ها و هم مراجعه به دفاتر مخصوصی که اطلاعات برنامه‌ها در آن ثبت شده است، لذا ظاهراً این اطلاعات می‌بایست از نظر سندیت با واقعیت امر بسیار نزدیک باشد زیرا ایشان اولاً به آرشیو موجود دسترسی داشته‌اند و دوماً چون با کارکنان و موسیقی دانان رادیو آشنایی داشته‌اند راحت‌تر توانسته‌اند با آنان مصاحبه کنند و از همه مهم‌تر دفاتری که اطلاعات در آن ثبت شده است را توانسته‌اند که مشاهده کنند ولی با این همه امکانات بنده حقیر وقتی مطالب را از روی نسخه صوتی با این مشاهدات مقایسه کردم تناقضاتی را دیدم که برایم تعجب آور بود و هر چه سعی کردم از ایشان آدرس و یا تلفنی پیدا کنم که مطالب را گوشزد کنم موفق نشدم، ولی در این بخش از نوشته‌های ایشان که مربوط به برنامه‌های تکنوازان می‌باشد عیناً نقل می‌کنم که بسیار قابل استفاده است و نیز نشان می‌دهد که در آرشیو رادیو هم اطلاعات مجهول فراوان است و راه تحقیق به شکل مثبت در زمینه‌های موسیقی با اما و اگرهای فراوان روبرو بوده. و این هم متن تحقیقات آقای ایرج برخوردار.

تکنوازان

تکنوازان از جمله برنامه‌های رادیویی است که در زمینه معرفی و اشاعه موسیقی سنتی ایران طرح و تهیه شد. برنامه تکنوازان عبارت بود از همناوای دو یا چند نوازنده، که گاه قطعات ریتمیک و اکثراً گوشه‌هایی از موسیقی سنتی را به صورت سوال و جواب اجرا می‌کردند. در بیشتر برنامه‌های تکنوازان که قطعات ضربی اجرا می‌شد نوازندگان تمبک نیز شرکت داشتند.

دکتر صفاءالدین جهانبانی - مدیر تولید رادیو ایران در سال‌های ۱۳۵۱ تا ۱۳۵۴ در مورد برنامه تکنوازان می‌گوید: «عمده‌ترین دلیل طراحی برنامه تکنوازان پیدا کردن راه حلی جهت پرداخت حقوق هنرمندان بود. پیش از آن تاریخ جلسات اجرای ساز توسط هنرمندان کم بود و در نتیجه دستمزد مناسبی به آنان تعلق نمی‌گرفت؛ چرا که مبنای پرداخت حقوق به نوازنده تعداد جلسات نوازندگی بود. بر اساس این امر مشکل مدیریت در رعایت پرداخت دستمزد مناسب در قبال اجرای کار و جلوگیری از هر گونه عمل ناصواب اداری برنامه تکنوازان به منظور ایجاد امکان پرداخت بیشتر به نوازندگان سولیست طرح شد.

بر اساس طرح جدید هر نوازنده ساز تنها می‌توانست در ماه تا ۳۰ جلسه دستمزد دریافت کند. در نتیجه هم دستمزد نوازندگان بالا می‌رفت و هم انگیزه همکاری آن‌ها با رادیو بیشتر می‌شد. در عین حال پرداخت‌ها از حالت اعانه خارج می‌شد و رقابت نوازندگی بین استادان ساز تنها رشد می‌یافت.

شکل برنامه تکنوازان نمونه‌ای از ساز تنها بود که در آن نوازندگان با یاری هم و هماهنگی در اجرا بخش‌هایی از موسیقی سستی را عرضه می‌کردند. گوشه‌های انتخاب شده از یک آواز یا دستگاه بر اساس احساس‌های فردی و با استفاده از بداهه نوازی در طول برنامه ارائه می‌شد. عموماً در اجرای برنامه تکنوازان فکر تدوین شده‌ای در عرضه نغمه‌های موسیقی وجود نداشت. نوازندگان اغلب به صورت تصادفی قطعاتی را اجرا می‌کردند که حاصل آن تا پایان اجرای قطعات قابل پیش بینی و ارزش‌گذاری نبود. با بررسی جدول تکنوازان به این نتیجه می‌رسیم که گروه‌های نوازندگان متناسب با روابط و خلیقات عاطفی و اجتماعی در کنار یکدیگر قرار می‌گرفتند. برنامه‌هایی که به این صورت اجرا شده‌اند از لحاظ شور و حال نوازندگی اعتبار ویژه‌ای یافته‌اند. حالات روحی و مختصات فردی نوازندگان نیز در نتیجه و حاصل آنچه نواخته شده، موثر بوده است. توجه به پر کردن جلسات ماهیانه و نوعی ادای تکلیف اداری و انجام وظیفه بر این برنامه سایه گسترد و به تدریج از توجه به محتوای برنامه و حفظ تناسب بین مطالب قابل اجرا کاست. مهم‌ترین مسائلی که موجب شدند در مواردی برنامه تکنوازان به سمت ضعف سوق یابد، فقدان برنامه ریزی، عدم اعمال مدیریت تهیه کننده و نبود تمرین و آمادگی کافی قبل از ضبط برنامه بودند. در ترکیب نوازندگان نیز گاه بی‌توجهی شده است؛ به این معنی که در یک برنامه دو نوازنده کاملاً توانا با هم نوازندگی دارند و در برنامه‌ای دیگر یک نوازنده توانا در کنار نوازنده‌ای با قدرت کمتر قرار گرفته است. در این گونه برنامه‌ها نوازنده ضعیف‌تر از لحاظ فکر و احساس نوازندگی کاملاً تحت تاثیر نوازنده قوی‌تر قرار گرفته است.

گاه اجرا و محتوای آثار نواخته شده غنی بوده و نمونه‌های درخشانی از تکنوازی موسیقی ایرانی را در خود دارد و در اکثر موارد برنامه‌ها از این لحاظ در سطحی مناسب

نیستند و صرفاً به صورت انجام شدن وظیفه‌ای تلقی می‌شود. در مجموعه برنامه تکنوازان چند نکته اساسی به چشم می‌خورد که از آن جمله می‌توان از یافتن شیوه‌های بیانی نوازندگان معروف و تجمع هنرمندان استاد در اجرای نغمه‌های موسیقی سنتی، تقویت حس رقابت و ترغیب هنرمندان در نوآوری در کار نوازندگی، معرفی هر چه بیشتر گوشه‌های موسیقی ایرانی به مردم و سعی در اجرای نغمات بکر و گوشه‌هایی از آوازا و دستگاه‌هایی که تاپیش از این برنامه معمول نبوده‌اند نام برد.

از برنامه تکنوازان حدود ۷۰۰ شماره ضبط شده است که نوازندگان شرکت کننده در آن عموماً همان نوازندگانی هستند که در برنامه‌های ساز تنها همکاری داشته‌اند. مدت هر برنامه تکنوازان بین ۱۵ تا ۲۰ دقیقه متغیر بوده است. تهیه، سرپرستی و هماهنگی این برنامه را «محمد میرنقیبی» برعهده داشت.

برنامه تکنوازان تا اواسط سال ۱۳۵۷ کم و بیش ادامه داشت و پس از انقلاب، تولید این برنامه کاملاً متوقف شد.

نتیجه‌گیری

برنامه تکنوازان تقلیدی است از برنامه ساز تنها با این تفاوت که چند نوازنده سولیست در آن شرکت داشتند.

تکنوازان صرفاً نه بر اساس نیاز، بلکه به خاطر امکان ایجاد پرداخت مالی و حل مشکل اداری تدوین و طراحی شده بود.

این برنامه موجب جمع شدن هنرمندان، تشویق آن‌ها به کار و ایجاد رقابت در اجرا شده بود.

نوازندگان برنامه تکنوازان گروه خاص و محدودی بودند که با ترکیب‌های مشابهی در اکثر برنامه‌ها حضور داشتند.

عدم حضور نوازندگان جوان و تازه کار در این برنامه نشانه‌ای از حفظ و تسلط روابط در تدوین برنامه است.

تمرین، آمادگی، طراحی و زمینه‌های سنجیده شده قبل از اجرای برنامه معمولاً متداول نبوده است.

توجه به پر کردن جلسات ماهیانه و گرفتن دستمزد موجب ضبط برنامه‌های ضعیف و کم‌محتوا شده است.

پاره‌ای از برنامه‌ها از لحاظ نوازندگی موسیقی سنتی ایران نمونه‌های درخشانی به حساب می‌آیند.

این برنامه در نهایت قدمی موثر در زمینه شناساندن موسیقی سنتی ایران بود. تهیه کننده و سرپرست برنامه از لحاظ مدیریت نقش عمده‌ای نداشته و تحت نفوذ روابط و قدرت استادان نوازنده بوده است.

توضیحات: آنچه ملاحظه شد پژوهشی است که توسط آقای ایرج برخوردار انجام شده و خود ایشان از کارکنان قدیمی رادیو هستند و هنوز هم خدمت می‌کنند ولی اگر از مسائل جانبی برنامه‌های تکنوازان بگذریم که نظر آقای دکتر جهانبانی مدیر تولید وقت آن زمان بوده، بهتر می‌بود آقای برخوردار با نوازندگانی که در برنامه‌های تکنوازان شرکت داشتند و هنوز در قید حیات هستند گفتگو می‌کردند و سوال می‌شد که آیا انگیزه ساخت برنامه تکنوازان صرفاً برای افزایش حقوق شما بود و یا این که اهداف رضایت شنوندگان رادیو هم در نظر بوده، اگر چه خود بنده که با آقای فریدون حافظی جهت به دست آوردن اطلاعات مجهول این برنامه‌ها به ایشان تلفن زدم متوجه شدم که ایشان با وجود هوشیاری کامل ولی حتی تصور می‌کردند تعداد برنامه‌های ساخته شده تکنوازان حدود ۲۵۰ برنامه بوده و تعداد هنرمندان آن را فقط انگشت شمار می‌دانستند در حالی که به ایشان گفتم که ما فقط شش نوازنده ویولن داشتیم و چهار نوازنده تار، و پنج نوازنده سنتور، دو نوازنده کمانچه و دو نوازنده سه تار، یک نوازنده عود، دو نوازنده نی و تقریباً پنج نوازنده ضرب و در دو برنامه نوازنده تنبور یا دو تار بوده، چگونه می‌توان گفت که فقط چند نوازنده بوده، به هر جهت اطلاعاتی که از ایشان می‌توانستیم به دست آورم با اطلاعات واقعی مطابقت نداشت.

در تحقیقات آقای برخوردار گفته نشده که برنامه‌های تکنوازان از چه شماره‌ای آغاز شده و به چه شماره ختم شده و حتی از زمان اجرای اولین برنامه سخن گفته نشده و فقط گفته شده حدود ۷۰۰ برنامه بوده، این نشان می‌دهد که اطلاعات مفیدی هم در دفاتر رادیو وجود ندارد و واقعا خود رادیو هم اطلاع ندارد که دقیقاً تا اواسط سال ۱۳۵۷ چه تعداد برنامه ساخته شد و آخرین اثر چه شماره‌ای داشته.

مطلب دیگر که مشکوک است مدت اجرای هر برنامه بوده که ایشان بین ۱۵ دقیقه و ۲۰ دقیقه متغیر دانسته در حالی که ما حتی یک برنامه هم ندیده‌ایم که از ۲۰ دقیقه زمان برخوردار باشد و بسیاری از برنامه‌های بعد از شماره ۵۰۰ تقریباً بین ۹ دقیقه و کمتر از ۱۵ دقیقه بوده. لذا از خوانندگان گرامی تقاضا می‌شود با توجه به اصل برنامه‌ها به گفته‌های تحقیق شده ایشان توجه کنند و خود قضاوت نمایند.

برنامه‌های تکنوازان رادیو ایران

گوینده آقا: برنامه شماره ۱۰۱ تکنوازان

در این برنامه منصور صارمی (ستور) حسن ناهید (نی) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در مایه افشاری اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه شماره ۱۰۱ تکنوازان. مدت اجرا ۱۶ دقیقه و ۳۰ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. نسخه جین ۱۷ دقیقه و ۴۴ ثانیه است.

توضیحات: برنامه دیگری با همین شماره از رادیو فرهنگ برنامه نیستان در تاریخ ۳ / ۱۰ / ۱۳۸۳ پخش گردید که هنرمندان آن آقایان اسدالله ملک، ابراهیم سرخوش، رضا ورزنده و جهانگیر ملک بودند که در دستگاه شور اجرا شد. مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۲۰ ثانیه است.

در شماره این برنامه تردید است زیرا نسخه اصل برنامه بدست آمده.

گوینده آقا: برنامه شماره ۱۰۲ تکنوازان

در این برنامه فریدون حافظی (تار) اسدالله ملک (ویولن) به همراهی ضرب امیر بیداریان قطعاتی در دستگاه سه گاه اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه شماره ۱۰۲ تکنوازان.

مدت اجرا ۱۷ دقیقه و ۴۴ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. نسخه جین ۱۸ دقیقه ۱۹ ثانیه است.

گوینده آقا: برنامه شماره ۱۰۳ تکنوازان

در این برنامه محمد موسوی (نی) منصور نریمان (عود) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در دشتی می‌نوازند. گوینده آقا: پایان برنامه شماره ۱۰۳ تکنوازان.
مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۲۴ ثانیه است.
از نسخه موزیک باکس و اصلی تهیه شده که با نسخه معتبر مطابقت دارد.

گوینده آقا: برنامه شماره ۱۰۴ تکنوازان

در این برنامه فرهنگ شریف (تار) سیاوش زندگانی (ویولن) به همراهی ضرب ناصر افتتاح قطعاتی در دستگاه شور اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه شماره ۱۰۴ تکنوازان.
مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۵۴ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده.

گوینده آقا: برنامه شماره ۱۰۵ تکنوازان

در این برنامه محمد موسوی (نی) منصور نریمان (عود) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در ابوعطا اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه شماره ۱۰۵ تکنوازان
مدت اجرا ۱۴ دقیقه و ۴۰ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده و با نسخه موزیک باکس مطابقت دارد.

برنامه شماره ۱۰۵ تکنوازان:

در این برنامه احمد عبادی (سه تار) اسدالله ملک (ویولن) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در بیات ترک اجرا می‌نمایند. مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۱۵ ثانیه است.
توضیحات: تاریخ پخش این برنامه شنبه ۵ / ۱۰ / ۱۳۸۳ بوده که از رادیو فرهنگ به گوش رسیده و مشخص نیست که چرا چنین اطلاعاتی را داده است زیرا برنامه اصلی آن موجود بوده و بدون تردید این برنامه شماره دیگری داشته.

گوینده آقا: برنامه شماره ۱۰۶ تکنوازان

در این برنامه همایون خرم (ویولن) مجید نجاحی (ستور) با (ضرب) ابوالقاسم داروغه قطعاتی در چهارگاه اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان.
مدت اجرا ۱۶ دقیقه و ۲۱ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده که با نسخه موزیک باکس مطابقت دارد.

توضیحات نکته قابل توجه در این برنامه و چند برنامه دیگر این است که آقای ابوالقاسم داروغه نوازنده کمانچه که با نام هنری کامران داروغه او را می‌شناسیم در این برنامه نوازندگی تمبک را به عهده داشته که بسیار هم شیرین نواخته. گوینده در پایان این برنامه شماره آن را فراموش کرده ولی در ابتدا ذکر شده است.

برنامه شماره ۱۰۶ تکنوازان:

در این برنامه اسدالله ملک (ویولن) رضا ورزنده (ستور) قطعاتی در مخالف سه گاه اجرا می‌نمایند. مدت اجرا ۱۲ دقیقه و ۵۰ ثانیه است.
توضیحات: همان گونه که مشاهده می‌شود از این شماره دو برنامه بدست آمده که برنامه آخر از رادیو فرهنگ پخش شده و در صحت آن تردید است. تاریخ پخش ۱۳۸۳ / ۱۰ / ۶ بوده.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شمارل ۱۰۷

در این برنامه فریدون حافظی (تار) محمد موسوی (نی) منصور نریمان (عود) ابوالقاسم داروغه (ضرب) قطعاتی را در مایه اصفهان اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان.

مدت اجرا ۱۶ دقیقه و ۵۵ ثانیه است. نسخه جین ۱۷ دقیقه و ۵۶ ثانیه است.
از نسخه اصلی تهیه شده که با نسخه موزیک باکس مطابقت دارد.
توضیحات: در مورد این برنامه در معرفی نام آقای داروغه ذکر شده ولی نه به عنوان نوازنده کمانچه بلکه به عنوان نوازنده تمبک که در برنامه ۱۰۶ هم نوازندگی تمبک را انجام داده. شماره در آخر نیامده.

برنامه شماره ۱۰۷ تکنوازان:

در این برنامه فریدون حافظی (تار) مجید نجاحی (ستور) محمد موسوی (نی) حسن علی دفتری (سه تار) منصور نریمان (عود) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در مایه ابو عطا اجرا می‌نمایند. مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۳۵ ثانیه است.
توضیحات: برنامه فوق که با برنامه قبلی یک شماره داشته‌اند از رادیو فرهنگ در تاریخ ۱۳۸۳ / ۱۰ / ۷ دو شب پخش شد که از نظر هنرمندان تا حدودی با برنامه قبل توافق دارد ولی از نظر دستگاه متفاوت بوده لذا در صحت آن تردید است و مربوط به شماره دیگری بوده.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۰۸

در این برنامه هنرمندان مجید نجاحی (ستور) سیاوش زندگانی (ویولن) محمد موسوی (نی) منصور نریمان (عود) و ناصر افتتاح (ضرب) قسمت‌هایی در بیات ترک به سمع می‌رسانند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان.

مدت اجرا ۱۴ دقیقه و ۱۸ ثانیه است. نسخه جین ۱۷ دقیقه و ۵۶ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده.

برنامه شماره ۱۰۸ تکنوازان:

در این برنامه همایون خرم (ویولن) مجید نجاحی (ستور) فریدون حافظی (تار) حسنعلی دفتری (سه تار) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در مایه بیات ترک اجرا می‌نمایند.

مدت اجرا ۱۳ دقیقه و ۴۰ ثانیه است. تاریخ پخش سه شنبه ۱۳۸۳ / ۱۰ / ۸

توضیحات: با توجه به نسخه اصل این برنامه که در بالا نوشته شده آنچه از رادیو فرهنگ در این تاریخ با شماره ۱۰۸ اعلان شده صحت ندارد.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۰۹

در این برنامه هنرمندان همایون خرم (ویولن) رضا ورزنده (ستور) و ابوالقاسم داروغه (ضرب) قسمت‌هایی را در مایه اصفهان اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان.

مدت اجرا ۱۶ دقیقه و ۲۶ ثانیه است. نسخه جین ۱۷ دقیقه و ۲۵ ثانیه است.

از نسخه اصلی تهیه شده که با نسخه موزیک باکس مطابقت دارد.

توضیحات: در این برنامه آهنگ ساقی نامه توسط هنرمندان نواخته شده و نوازنده ضرب آقای ابوالقاسم داروغه بوده. در برخی نسخ از این برنامه که معرفی هم نداشته از جمله نسخه موزیک باکس مدت اجرای آن کوتاه شده و حدود ۱۰ دقیقه است، در حالی که نسخه واقعی طولانی‌تر بوده و در پایان اعلام شده است.

برنامه شماره ۱۰۹ تکنوازان:

در این برنامه فریدون حافظی، محمد موسوی، منصور نریمان و کامران داروغه شرکت دارند و قطعاتی را در مایه اصفهان نواخته‌اند.

توضیحات: نسخه صوتی دیگری که از منابع موزیک باکس به دست آمده با نسخه قبلی همان شرکت مطابقت ندارد و نیز با نسخه اصلی هم مغایرت دارد لذا اگر به چنین برنامه‌ای دست یافتید بدانید که خود آن شرکت اشتباه کرده.

برنامه شماره ۱۰۹ تکنوازان:

در این برنامه همایون خرم (ویولن) جلیل شهناز (تار) مجید نجاحی (ستور) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در مایه بیات اصفهان اجرا می‌نمایند.
مدت اجرا ۱۱ دقیقه و ۴ ثانیه است. تاریخ پخش چهارشنبه ۱۳۸۳/۱۰/۹
توضیحات: برنامه فوق از رادیو فرهنگ پخش شده که با توجه به نسخه اصل قابل پذیرش نیست.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۰

در این برنامه هنرمندان جلیل شهناز (تار) علی اصغر بهاری (کمانچه) و ناصر افتتاح (ضرب) قسمت‌هایی از شور را اجرا می‌نمایند. پایان بدون معرفی بوده.
مدت اجرا ۱۳ دقیقه و ۱۶ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. نسخه جین ۱۷ دقیقه و ۷ ثانیه است.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۱

در این برنامه منصور صارمی (ستور) سیاوش زندگانی (ویولن) ناصر افتتاح (ضرب) قسمت‌هایی در مایه شوشتری را اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان.
مدت اجرا ۱۳ دقیقه و ۲۳ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. نسخه جین ۱۶ دقیقه و ۳۶ ثانیه است.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۲

هنرمندان علی اصغر بهاری (کمانچه) فریدون حافظی (تار) منصور نریمان (عود) محمد موسوی (نی) و ناصر افتتاح (ضرب) در این برنامه شرکت دارند و قسمت‌هایی را در دستگاه سه گاه به سمع می‌رسانند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان.
مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۳۲ ثانیه است.
توضیحات: نسخه صوتی این اثر سال‌ها بود که به دست نیامده بود ولی اطلاعات برنامه از فهرست مجله تماشا تهیه شده بود که به نظر می‌رسد این برنامه از رادیو پخش شده ولی بهر علت بوده نسخه‌ای از آن در دست علاقه‌مندان دیده نشده. در نسخه خانم جین لوئیسون که سال‌ها بعد به دست آمد متوجه می‌شویم که نام نوازنده عود آقای منصور نریمان در معرفی ذکر شده در حالی که در مجله تماشا به اشتباه آن را منصور صارمی نوازنده ستور نوشته بود، مابقی اطلاعات برابر است با نسخه صوتی.

برنامه شماره ۱۱۲ تکنوازان:

در این برنامه همایون خرم (ویولن) مجید نجاحی (ستور) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در دستگاه همایون اجرا می‌نمایند. مدت اجرا ۱۳ دقیقه و ۵۰ ثانیه است.

تاریخ اجرا شنبه ۱۲ / ۱۰ / ۱۳۸۳

نسخه اصل این برنامه در ابتدا بدست نیامده بود ولی برنامه‌ای که در بالا مشاهده می‌فرمایید از رادیو فرهنگ پخش شده که اگر اطلاعات داده شده و شماره درست باشد از این طریق حفظ گردیده، ولی آنچه تجربه نشان داده برنامه‌هایی که از این شبکه پخش شده‌اند با واقعیت امر مطابقت نداشته و تقریباً رادیو پیام در این زمینه بهتر عمل کرده. سال‌ها بعد که نسخه صوتی این برنامه به دست آمد متوجه می‌شویم که نسخه‌ای که رادیو فرهنگ پخش کرده نا درست است و دوستان علاقه‌مند نباید به این اطلاعات اشتباه توجه کنند.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۳

هنرمندان اسدالله ملک (ویولن) فریدون حافظی (تار) منصور نریمان (عود) محمد موسوی (نی) ناصر افتتاح (ضرب) در این برنامه شرکت دارند و قطعاتی را در مخالف سه گاه اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان.

مدت اجرا ۱۴ دقیقه و ۱۸ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده.

توضیحات: این برنامه در آذر ۱۳۸۶ از رادیو پیام پخش شد که مشخصات آن دقیقاً با نسخه موجود مطابقت داشت و فقط برنامه را در سه گاه ذکر کرد.

برنامه شماره ۱۱۴ تکنوازان:

نسخه صوتی که از این برنامه به دست آمده فقط ۵ دقیقه و ۲۰ ثانیه از آن بوده ولی شماره و هنرمندان آن در ابتدا گفته شده.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۴

هنرمندان مجید نجاحی (ستور)، سیاوش زندگانی (ویولن)، ابوالقاسم داروغه (تمبک) در این برنامه گوشه‌هایی از دستگاه شور را اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان. مدت اجرا ۱۹ دقیقه و ۱۶ ثانیه است.

توضیحات: در این برنامه آقای ابوالقاسم (کامران) داروغه نوازندگی تمبک را عهده‌دار بوده.

نسخه کامل صوتی این شماره از خانم جین لویسون به دست آمد که با معرفی بالا مطابقت داشت ولی مدت اجرای آن ۱۹ دقیقه ۱۶ ثانیه بود که بنظر طولانی‌ترین برنامه بوده.

برنامه شماره ۱۱۴ تکنوازان:

در این برنامه همایون خرم (ویولن) مجید نجاهی (ستور) فریدون حافظی (تار) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در مایه بیات اصفهان اجرا می‌نمایند. مدت اجرا ۱۴ دقیقه و ۶ ثانیه است.

توضیحات: برنامه فوق اجرای رادیو فرهنگ است که در تاریخ دوشنبه ۱۳۸۳/۱۰/۱۴ از رادیو پخش شده ولی چون نسخه اصل آن به دست آمده مشخص است که بی‌جهت چنین برنامه‌ای را با این شماره برای شنوندگان پخش کرده‌اند و بدون تردید مربوط به شماره‌ای دیگر بوده.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۵

هنرمندان حبیب‌الله بدیعی (ویولن) منصور صارمی (ستور) جهانگیر ملک (ضرب) در این برنامه قسمت‌هایی از دستگاه شور را اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان. مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۲۴ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده.

توضیحات: در نسخه صوتی موزیک باکس که معرفی از آن حذف شده بود بر روی سی دی نوازنده ضرب را به اشتباه امیر بیداریان معرفی کرده بود. نسخه خانم جین ۱۶ دقیقه ۵۷ ثانیه است.

برنامه شماره ۱۱۵ تکنوازان:

در این برنامه حسنعلی دفتری (سه تار) منصور نریمان (عود) محمد موسوی (نی) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در مایه افشاری اجرا می‌نمایند. مدت اجرا ۹ دقیقه و ۵۳ ثانیه است.

توضیحات: تاریخ اجرا سه شنبه ۱۵ / ۱۰ / ۱۳۸۳ بوده. اجرای اخیر این برنامه از رادیو فرهنگ بدست آمده که با توجه به نسخه اصلی که موجود است تخلف شده است.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۶

در این برنامه اصغر بهاری (کمانچه) حسن علی دفتری (سه تار)، جهانگیر ملک (ضرب) قطعاتی در مایه افشاری اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان.

مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۱۷ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. مطابقت دارد با نسخه خانم جین.

برنامه شماره ۱۱۶ تکنوازان:

در این برنامه همایون خرم (ویولن) جلیل شهناز (تار) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در دستگاه شور اجرا می‌نمایند. مدت اجرا ۱۰ دقیقه و ۲۵ ثانیه است. تاریخ اجرا چهارشنبه ۱۶ / ۱۰ / ۱۳۸۳ بوده. توضیحات: نسخه صوتی این اجرا از رادیو فرهنگ تهیه شده که در صحت آن تردید است.

گوینده آقا: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۷

در این برنامه حبیب‌الله بدیعی (ویولن) منصور صارمی (ستور) جهانگیر ملک (ضرب) قطعاتی در دستگاه سه گاه اجرا می‌نمایند. گوینده آقا: پایان برنامه تکنوازان. مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۳۱ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. نسخه خانم جبین ۱۶ دقیقه و ۲۷ ثانیه است.

گوینده خانم: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۸

در این برنامه اسدالله ملک (ویولن) رضا ورزنده (ستور) جهانگیر ملک (ضرب) قطعاتی را در دستگاه شور اجرا می‌نمایند. گوینده خانم: پایان برنامه تکنوازان. مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۱۸ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. توضیحات: نسخه خانم جبین ۱۶ دقیقه و ۹ ثانیه است. این اولین برنامه تکنوازان است که معرف برنامه گوینده خانم بوده است.

گوینده خانم: تکنوازان برنامه شماره ۱۱۹

هنرمندان همایون خرم (ویولن) مجید نجاحی (ستور) جهانگیر ملک (ضرب) در این برنامه قسمت‌هایی از مخالف سه گاه را اجرا می‌نمایند. گوینده خانم: پایان برنامه تکنوازان. مدت اجرا ۱۴ دقیقه و ۳۹ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. نسخه خانم جبین ۱۵ دقیقه و ۸ ثانیه است.

برنامه شماره ۱۱۹ تکنوازان:

در این برنامه فریدون حافظی (تار) حسنعلی دفتری (سه تار) کامران داروغه (کمانچه) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در مایه بیات اصفهان اجرا می‌نمایند.

مدت اجرا ۹ دقیقه و ۳۹ ثانیه است. تاریخ پخش شنبه ۱۹ / ۱۰ / ۱۳۸۳ بوده. اجرای این شماره از رادیو فرهنگ بدست آمده که با توجه به نسخه اصلی فاقد اعتبار است.

گوینده خانم: تکنوازان برنامه شماره ۱۲۰

در این برنامه فریدون حافظی (تار) محمد موسوی (نی) منصور نریمان (عود) قطعاتی در ابوعطا اجرا می نمایند. گوینده خانم: پایان برنامه تکنوازان. مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۵۹ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. نسخه خانم جین ۱۵ و ۳۴ ثانیه.

توضیحات: در این نسخه از برنامه نام نوازنده ضرب در معرفی ذکر نشده در حالی که در برنامه شرکت داشته، در نسخه موزیک باکس که با این برنامه مطابقت داشته نام نوازنده ضرب را بر روی سی دی آقای جهانگیر ملک نوشته است.

برنامه شماره ۱۲۰ تکنوازان:

در این برنامه فرهنگ شریف (تار) اسدالله ملک (ویولن) قطعاتی را در آواز ابوعطا اجرا می نمایند. تاریخ اجرا ۲۰ / ۱۰ / ۱۳۸۳ بوده.

این شماره از تکنوازان از رادیو فرهنگ پخش شد که به علت پخش برنامه های مجلس شورای اسلامی برنامه بعد از ۳ دقیقه قطع گردید ولی اطلاعات برنامه در ابتدای کار گفته شده که با نسخه اصلی برنامه مغایرت دارد و بی اعتبار است. رادیو تهران برنامه نوای آشنا این شماره از برنامه را با همکاری اسدالله ملک و بهزاد رضوی نیا در سه گاه پخش کرد که آن نیز فاقد اعتبار است.

گوینده خانم: تکنوازان برنامه شماره ۱۲۱

هنرمندان همایون خرم (ویولن)، مجید نجاحی (ستور)، جهانگیر ملک (تمبک) در این برنامه قسمت های از دستگاه شور را اجرا می نمایند. گوینده خانم: پایان برنامه تکنوازان. مدت اجرا ۱۴ دقیقه و ۵۷ ثانیه است. از نسخه خانم جین لوئیسون

برنامه شماره ۱۲۱ تکنوازان:

در این برنامه اصغر بهاری (کمانچه) حسن علی دفتری (سه تار) به همراهی ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در مایه افشاری اجرا می نمایند. مدت اجرا ۱۳ دقیقه و ۱۲ ثانیه است.

توضیحات: برنامه اصلی این تکنوازان سال‌ها بعد به دست آمد که در بالا نوشته شده ولی آنچه نوشته شده از شبکه رادیو فرهنگ به دست آمده که در تاریخ ۲۱ / ۱۰ / ۱۳۸۳ پخش شد. بنده این شماره از برنامه را تأیید نمی‌کنم چون نسخه همراه با معرفی از آن موجود است.

گوینده خانم: تکنوازان برنامه شماره ۱۲۲

هنرمندان علی تجویدی (ویولن) جلیل شهناز (تار) جهانگیر ملک (ضرب) در این برنامه قسمت‌هایی در مایه شوستری را اجرا می‌نمایند. گوینده خانم: پایان برنامه تکنوازان. مدت اجرا ۱۷ دقیقه و ۱۷ ثانیه است. از نسخه خانم جین لوئیسون به دست آمد. توضیحات: این نسخه در ابتدا فاقد معرفی و شماره بوده و هنرمندان آن از نوع نوازندگی آنها مشخص شده بود، به عقیده بنده این اجرا در شماره‌های دیگر دیده نشده و احتمالاً صحیح است.

برنامه شماره ۱۲۲ تکنوازان:

در این برنامه احمد عبادی قطعاتی در مایه افشاری اجرا می‌نماید. نسخه صوتی اصل این برنامه اخیراً به دست آمد که در بالا نوشته شده ولی آنچه مشاهده می‌شود ادعای رادیو فرهنگ است که با این شماره این برنامه را پخش کرده، بدون تردید این برنامه از نوع ساز تنها بوده زیرا تا کنون دیده نشده که برنامه تکنوازان از یک هنرمند تشکیل شده باشد. این برنامه در تاریخ سه شنبه ۲۲ / ۱۰ / ۱۳۸۳ از رادیو پخش شد که در صحت آن اطمینانی نیست.

گوینده خانم: تکنوازان برنامه شماره ۱۲۳

در این برنامه علی اصغر بهاری (کمانچه) حسن علی دفتری (سه تار) همراه با ضرب جهانگیر ملک قطعاتی در بیات اصفهان می‌نوازند. گوینده خانم: پایان برنامه تکنوازان. مدت اجرا ۱۵ دقیقه و ۲۷ ثانیه است. از نسخه اصلی تهیه شده. نسخه خانم جین ۱۵ و ۴۲ ثانیه است.

برنامه‌ای دیگر با شماره ۱۲۳ از رادیو فرهنگ پخش شد که مشخصاً با برنامه بالا فرق دارد و نشان می‌دهد که این شماره‌ها که اعلان می‌کردند صحیح نبوده. هنرمندان برنامه چنین عنوان شده‌اند. مجید نجاحی، فریدون حافظی، حسنعلی دفتری، محمد موسوی، منصور نریمان و نام نوازنده ضرب ذکر نشده که در دستگاه شور نواخته‌اند. مدت اجرا ۱۴ دقیقه ۵۳ ثانیه است. تاریخ پخش چهارشنبه ۲۳ / ۱۰ / ۱۳۸۳ بوده.